

84/5 кқз)
к. 25.

Қонаш Қалдыоразұлы

ӨМІР ИІРІМДЕРІ
(ДЕРЕКТІ ПОВЕСТЬ)

Ҷонаш Қалдыоразұлы

Өмір иірімдері

(повестер жинағы)

Атырау-2011

УДК 821.512.122
ББК 3-Қаз-7
Қ 25

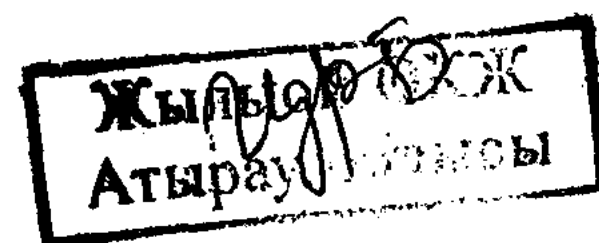
Қ 25 «Өмір иірімдері». Қалдыоразұлы Қ. - Атырау: «Ағатай» баспасы,
2012 ж. 334-бет.

ISBN 978-601-7018-88-7

Бірнеше көсемсөздік шығармалардың авторы Қ.Қалдыоразұлының бұл кітабында елдің еңселі ерлігі, заңғар замандастары, өз өмірі көркем тілмен өрнектелген.

Кітап қалың оқырманға арналған.

УДК 821.512.122
ББК 3-Қаз-7

ISBN 973-601-7018-88-7

Ағатай, 2012

Қонаш Қалдыоразұлы

Алматы қыркүйек айы

1999 жыл

Бұл жинағымды ардақты әкелерім Қоспай мен Қалдыоразға, аяулы аналарым Ақзер мен Бұлжан рухына бағыштаймын

Автор

27050-12-1

МЖ

Өмір иірімдері

Осы кітаптың авторы туралы

Киелі қазақ даласының бір аймағы Атырау өңірінде өмір сүріп, өршіл өнер мен қасиетті қаламды қатар ұстап, тізгін қаққан Қонаш Қалдыоразұлы 1942 жылдың 7-қаңтарында Жылыой ауданында шаруа отбасында дүниеге келді. Әкесі соғыста опат болып, анасы соғыс жылдарында ауылда дүние салып, жетімдік пен жалғыздықтың зарын тартып өскен азамат. Өмір керуеніне ілессе жүріп қалып қаламды ерте қолына алып, азамат шығармашылық жұмысқа абырой биігінен көріне білді. Өртүрлі жанрда қалам тартып жүрген Жылыойлық жігіт білім алуды да ұмытпады. Аудандық газетте еңбек ете жүріп, Алматыдағы С.М.Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетін тәмәмдап, теориялық білімін жұмысымен шебер ұштастыра білді. Республикалық, облыстық, аудандық басылымдарда өлеңдері мен очерктері, эсселері мен әңгімелері жиі жарық көрген қаламгер көптеген кітаптарын шығарып, шығармалары жинақтарға еніп, елінің құрметіне бөленіп келеді. Соның ішінде "Шуақты жүрек", "Тоғысқан тағдырлар", "Ел анасы- ер ана" деректі повестері, "Махаббат әні" әңгімелер, "Ана туралы ән", "Жылыойдың жайсаң жігіті", "Қазына мекені" атты эссе, очерктер жинақтарын оқырман қауымы жылы қабылдады. Сондай-ақ, "Жылыой қаламгерлері", "Бекет ата", "Қойнауы құтты Кең Жылыой", "Қыз-келіншектер еңбегі соғыс жылдарында", "Дарабоз" кітаптарында өлеңдері, очерктері, эсселері жарық көрді.

Еселі еңбегіне орай Қазақстан КП Гурьев облыстық комитеті мен облыстық атқару комитетінің, Қазақстан Журналистер Одағының, "Отан" республикалық саяси партиясының Құрмет грамоталарымен марапатталған қаламгер 1976 жылдан Қазақстан Журналистер Одағының мүшесі деген атына сай еңбек етіп, ел ілтипатына бөленіп келеді.

Бұл күнде ол көңілдегі көрікті ойды ұшқыр қиялмен жүйрік қаламға арқау етіп, ертеңге нық сеніммен қадам басып келеді. Жылыой жұртшылығы, қала берді Атырау аймағының адал жанды азаматтары айрықша ардақ тұтып, құрметтейді. Ендеше қаламгердің биіктен көріне беруіне ілгеріде елі тілектес.

Алғысөз немесе кітаптың кілті

Бүгінгі бұрқыраған алағай да былағай заманда, мың құбылған тірлікте мың-мың жағдайды бастап кешіп жүрген адам пендесінің өмірі де, көңілі де мың түрлі өрнектеліп, өрге де өрлеп, төменде құлдап құйқылжаған күн кешері белгілі. Өз арнасымен ілгері озып ақты дегенмен өмірдің өзі өзгеше иірімдерге толы екені ақиқат. Өмір иірімдері қашанда адам пендесін өз тұңғиығында тұншықтыруға, тереңіне батыруға бейімдігін айтсайшы. Тірліктің ол әрекеті әредік сені кейде еріксіз күреске шақырып, шымшытырық шырғалаңдарға қарсы шығуға құштар етеді. Сен қайткенде де көрінісі сұсты, түбі терең иірімге иілмеуге белді бекем буып, білек сыбанып, талайлы тағдырыңа табан тіреп, ертеңің үшін өз ерік жігеріңмен шайқасуға, тіресуге, тайталасуға, белдесуге амалсыз шығуға мәжбүр боласың. Өйткені сен адалдықты көксеген, арды биік ұстаған, айбыны асқақ, адами қылық-қасиеттерді қастерлеген адамсың. Ал адам өмірі қашанда қауіп пен қатерге, қасірет пен қайғыға толы, әр түрлі тұңғиық иірімдерге бейім. Содан да деймін-ау, адам күреске, алапат айқасқа әрдайым әзір, әмәнда белсенді болуға тиіс. Өмір иірімдері өзінің сұсты да тұңғиықтығымен қашанда адамзат баласын қиындық пен қайшылықты, қасірет пен қайғыны жеңе білуге, зұлымдыққа адамдықтың үстем етуіне жетуіне үйретеді, үндейді, жеңіске, ерлікке бастайды. Соған орай қабырғаны қайыстырар, қасірет-қайғыға тұншықтырар қаншама мұң, шер, кесапат, кедергі болса да адам жеңемін, жеңіске жетемін деп үміттенеді. Адам сонысымен асқақ, сонысымен биік. Үмітін үзбей, жігерін жасытпай, арманын асқақтатып жүріп алыстарға самғауды, биіктерден көрінуді көңілінде ұялатып, көкейінде берік сақтай біледі. Міне, мынау "Өмір иірімдері" атты кітапқа топтастырылған повестер жинағының кейіпкерлері де қиындықпен белсене күреске қашанда дайын, өмір иірімдерінен әділдік пен әпсаналық, әдемілік пен әсемдік, адалдық пен адамдық, азаматтық пен адамгершілік, кісілік пен кішілік іздеген ізгілікті істерді өмірлеріне өнеге, тірліктеріне тірек еткен, елдің елдігін, адамның асқақтылығын, азаматтың айбындылығын іздеген жандар. Кейіпкерлердің қуанышы мен реніші, қызығы мен шыжығы, қасіреті мен қасиеті қатар өріліп, сені бірде қуантып, бірде мұңдантип отырады.

Өмір иірімдерінде құдайдың құлына, Мұхамбеттің үмбетіне, адамның пендесіне не тап болмайды, кімдер кездеспейді десеңші. Сенің жігерінді

Өмір иірімдері

жасытар сұм да, қайратыңа қайрат қосар, жігеріңе жігер берер жақсы да кездеспей қалмайды. Сұм сенің жігеріңді құм етеді, жақсылар ерлік үлгісімен сенің санаңды нұр етеді. Бұл күнде бәз біреулер адам тағдырымен ойнауға, ойыншық қылуға құмар. Шүлдіктей шиырып сені алысқа атып жіберіп адастыруға, сөйтіп, көзден де, көңілден де шығаруға, тасада қалдыруға бейім. Ондайлардың қатарында отырған тағын, басындағы тәжін бұлдап, адамгершіліктің, адамдықтың ала жібін аттап, арсыздыққа баратындары қанша ма? Есесіне жіптіктей есіліп, адами қасиетімен көңіл тоғайтатын таңғаларлық азаматтарда аз емес. Оны осы ұсынылып отырған повестер жинағынан да айқын аңғаруға болады. Таразыға тартылған талай тағдыр ойлы оқырманның назарынан тыс қалмаса керек. Соның ішінде бірқатар келеңсіз істерге бейім боп көрінетін, бейбастық, берекесіз кейіпкерлерде жоқ емес. Әсіресе, "Ажалмен арпалыс" повесіндегі аудан мен облыс дәрігерлері қауымының қатарында да адалдық пен адамдықты аттап өткендер жайлы біраз қаузап жазылды. Содан да келіп бас кейіпкер Бабық көп жапа шегіп, зәбір көреді. Шындық іздеп шырылдаған жолында талай азаматтар тарапынан тегеурінді тойтарысқа тап болып, талабы қайтып, қайта-қайта тауы шағылады.

Әрине, өмір иірімдері тірлік тынысы бір қалыпты емес. Тірліктің тоқсан тарауында көңіл қалдырар талай келеңсіз жандармен қатар қылығы мен ісі жан сүйсінтерлік жайсаң жандар да бұл өмірде аз емес екені белгілі. Оның біразы "Ұлымның күнделігі", "Кермек дәмді балалық" повестерінде қамтылған. Ол шығармалардағы аға шопан Асанбаев, мұнайшы Сағира және басқа да кейіпкерлер жақсы жағынан көріне білер жайсаң жандар. Әрине, бұл кітапқа топтасқан шығармаларды төрт аяғынан тең басып тұр деуде артық болар. Бірінде айтар ой, пікір-парасат жетпей де жатуы мүмкін. Енді бір кейіпкердің бейнесі солғын көрінуі ғажап емес.

Қорыта келгенде, "Өмір иірімдеріндегі" топтасқан шығармалар шынайы өмірдің өзінен алынған, күнделікті күйбің тіршілікте ұшырасып отыратын кейіпкерлер кейпінен жазылған деуге болады.

Әдебиет- ардың ісі. Олай болса мен қаламгер ретінде арымды биік ұстап, қай кейіпкердің де жанын ауыртпай "жаралауды, жазалауды", немесе көпіртіп көкке көтеріп мадақтауға да жөн көрмегенімді айтар ем. Бәз біреулердің басынан өткен бақытсыздықты да, тағдыр тауқыметін де сол күйінде жазуды мұрат тұттым. Көңілге тоқ санайтыным, ол әдісім өзімше жаман шықпаған сыңайлы. Соған байланысты бұл кітабымды қанағатты сезіммен өздеріңе ұсынамын, ойлы оқырманым. Ал ендігі сөз өздеріңнің еншілерінде, ағайын!

Қонаш Қалдыоразұлы

Ажалмен арпалыс
(повесть)

Беташар сөз

Адам! Ол ұлы ұғымның ұлағатты иесі. Атадан жаратылып, ана қағанағын жарып жарық дүние есігін ашып, тіршілікке келісімен кереметтей кемелді жағдайларға, ізгілікті игіліктерге ие болуға тиіс және толық қақысы бар. Рас, адам алдымен өнегелі өмір сүруге, тұщы да ащы тіршіліктің дәмін татуға бейімделуі, икемделуі керек. Осы жолда, әсіресе, дені де, тәні де сау адам боп қалыптасу үшін әркім жанды жаралап, тәнді ауыртар сырқатпен күресе білгені жөн. Қашанда күрестің басты мақсаты-құдай берген денсаулықты бұзбау, сақтай білу, қолдан келсе нығайта түсу. Дені саудың тәні сау, дейді халық. Әрине, адам денсаулығына әртүрлі жайлар, жағдайлар әсер етеді. Әсіресе, қолайсыз қоршаған орта, ластанған табиғат қысымы, лас ауа мен су адам ағзасына кері әсер етіп, көп ретте көңілге мұң толтырады. Соның ішінде соңғы жылдардағы осы бір өңірдегі өзгеріс оң бағытқа емес теріс бағытқа бет алған сыңайлы. Өңір табиғаты мүлдем өзгерді. Табиғат тозды, айлапат далалар азды. Қоршаған ортадағы ауа мен су қатты ластанды. Бұрынғыдай көктемдегі құлпырған табиғат, ұшып-қонған құс атаулы көзден ғайып болды. Неге, неліктен? Иә, оның да жөні бар. Соңғы он жыл бедерінде Жылыой жерінде Теңіз кен орыны ашылып, газ өңдеу зауыты салынып, пайдалануға берілді. Бұл әлдекімдерге байлық жолын ашқанмен, көпшілікке қайғы мен қасірет әкелді. Табиғат тепе-теңдігі бұзылды. Оның ақыры аң-құстардың жойылуына жеткізді. Қызғалдақтай құлпырған көкөрім жастар Теңіз зауытынан шыққан улы газдан қынадай қырылып, алды ажал құшып, арты азап шегу үстінде. Байлыққа қарық қылады деген кен орнының кесапаты аз болмауда. Зауыттан тараған улы газ бен күкірт залалынан адам ағзасы аза бастады. Түптің-түбінде бұлар Семей полигонының қасіретінен де көп қасіретке ұшырауы мүмкін. Әйтпесе, зиянын көріп, залалын тартпаса зиялы қауым баспасөз, теле-радио арқылы дабыл қағып, жандары шырқырап бар әлемге жар салмас та еді ғой. Расында да солай. "Жел болмаса шөп басы қимылдамайды" деген. Ал зауыт төңірегінде құйтұрқы жайлар, біле білген, сезе білген кісіге, аз емес. Бұл бағытта шырылдап жүріп шындыққа ұмтылған көптеген ұлағатты азаматтар болды. Бірақ, соңғы кезде олардың да аузына қақпақ қойылған сыңайлы. Өйткені, олар айтса Теңіз кен орыны төңірегіндегі құйтұрқы қылықтар мен былықтарды, жымысқы іс-әрекеттерді, экологиялық қиын жағдай мен табиғат тарылып бара

Қонаш Қалдыоразұлы

жатқандығын, қоршаған ортаның қолайсыздығын, ауа мен судың ластығын айтады. Мамандар, экологтар бұндай берекесіздік пен бассыздықты бастан айтып, елді сақтандырмағанда кім әрекет етеді. Ал олардың ел мен жер жағдайына орай айтқан оң тілегін, пікірі мен пайымын парасатты басшылар деп жүрген, атамекенді ардақтар азамат деп аталатын, ел мен жерге жүрегі ауырып, жаны ашиды дейтін перзенттеріміздің өңін айналдырып, теріске шығаруы көңілге қонбайды. Ол елдігімізге, бірлігімізге, Жылыой деген жердің жұртына үлкен сын. Рас, оларға Теңіз орнынан тауып, қалталарын қалыңдатқан теңге мен доллар керек те шығар. Қазіргідей қоғамды да, сананы да ақша билеген заманда мол қаржылы болу өзінен-өзі түсінікті жай болса керек....

Ал халықтың, қалың бұқараның мүшкіл халі, ауыр жағдайы оларды неге ойландырмайды? Соның ішінде шетелдіктермен қатар жүріп, тізгін ұстаған, тәжге ие болған, таққа отырған оңқай асықтай алшысынан түсіп жүрген аптал азаматтардың адалдықтың ақ туын биік ұстап, халқына, туған жеріне, атамекеніне жаны ашуы керек қой. Олай деуге, толық негізде бар... Бірақ, іс-жүзінде бәріде керісінше... Ойланарлық жай...

Жә... Сонымен...2002 жылдың сәуірі де келді. Биылғы жыл ел бойынша денсаулық жылы боп жарияланды. Арнайы Елбасының шешімімен алынған бұл жылда адам денсаулығы жолында біраз игілікті істер істелді. Жүзеге асар деген әркімнің көңілінде үзілмеген үміт бар. Бірақ... Бұл жыл Бабық үшін ауыр басталды. Азаптанып жүрді. Аяқ астынан әлде не кеудесін құрсаулап, тынысын тарылтып, жағдайын күн өткен сайын төмендете түсті. Аяқ астынан душар болған дерт жүйкесін жұқартып, жанын жей түсті.

Әлдеқалай жай болар деп жүре берген жайы да жоқ емес. Болмады.. Наурыз айының аяғында тұмау тиді де қақырық пен қатты жөтел пайда болды. Адам деген сорлы ғой кейде. Тұмауды ауру емес деп көбіне мән бермейтінін қайтерсің. Ал ауру қашанда батпандап кіріп, мысқалдап шығады. Сол тұмау шіркін ғой, барлық аурудың вирусын қоздырып, жаныңды жайсыздыққа тап қылатын... Аурудың жаманы тұмау, арты құрт, деп неге айтады дейсің дана халық.

Жанын мазалаған дерт әсерінен күн сайын әлсірей берген Бабық бір күні Құлсары қаласының қақ ортасындағы аудандық поликлиникаға баруға мәжбүр болды. Барып учаскелік дәрігерге көрінеді.

-Ой, ағай, қашаннан бері келмегенсіз. Денсаулығыңызды ойламайды екенсіз ғой, -деді Бабықтың кеудесін тыңдаған жіңішке леу, әдеміше, орта бойлы келген дәрігер келіншек.- Рентгенге түсесіз, қан, дәрет және басқа анализдеріңізді тапсырасыз. УЗИға түсесіз, қылтамақ ауруының дәрігеріне

Өмір иірімдері

көрінесіз. Соның бәрінен өтіп өзіме қайтып келесіз...

Дәрігер келіншек Бабықтың төрт жағынан кетпестей етіп төрт тіреу қойғандай сыңайлы. Бұның бәрін тыңдап болғанмен қылтамақ ауруын қарайтын дәрігерге көрінесің дегенде Бабықтың шошып кеткені рас. Бәріне қаралып, енді сол қалып еді, деп ойлады Бабық іштей. Біртүрлі назары сынып, мұңайып қалды. Рас, өкпесінің ақауы бар, қолқасы ауырады. Оның бәрінің емін алып, бірқалыпты күн кешіп келе жатқан Бабықтың қылтамақпен ауырамын деуі әбестік.

Бабық уақыт өткізбей дәрігерлерге көрініп, аппараттарға түсіп, тексеріле бастады. Флюорографияға түскен соң-ақ атой сап бір пәле дерт бұның мойнына мініп алды. Түсірілген суретті шолып өткен дәрігер Юлдашев "Экинококовая киста", деген диагнозды дабырайтып қойып беріпті. Сол сол-ақ екен поликлиникадағы бар дәрігер Бабыққа бас салды. Жанұясына лап қойды. Асай-мүсейлерін асынып аудандық санитарлық-эпидемиологиялық станса мамандары Бабықтың үйін бетке алып аттана жөнелді.

-Ой-бай, бұл аса қауіпті және жұқпалы ауру. Үйдегі ит, мысық, малдың көзін құрту қажет. Бұл ауру адамдарға солардан, тек солардан жұғады. Бәрін - адамдарында, мал мен мысығын да, ит пен құсында қалдырмай жан-жақты тексеру керек, - деген шешім шығарды. Олардың шешімін қисынсыз көрді Бабық. Қисынсыздығы Бабықтың үйінде мал да, мысық та жоқ. Бір иті бары рас. Бірақ ол байғұс итте үнемі байлаулы тұрады, бір шешілмейді. Оны да Бабық емес асырап жүрген, балалар. Мақсаттары үйде қалған асты ысырап қылып далаға төкпей, иттеріне беру. Ал Бабық болса иттің қасына бір барып көрген жан емес. Ермегі- жұмысы, кітап оқиды, өлеңін жазады, гүл өсіреді... Сонымен не керек, санэпидстансы дәрігерлері келіп, үйдегі еңбектеген баладан белі бүгілген кәрияға дейін уколдап, әлек-шәлегін шығарды. Бабық болса егілмеді, қасарысты.

-Бұныңыз жөн емес, - деп тепсінді укол салмақшы болған дәрігер.- Дәрігер басыммен мен өзім салғалы келіп тұрмын. Түсінгеніңіз жөн. Ертең қайталап, өзгелерге жұғады.

-Олай болса кезінде көрерміз,- деген Бабық ақыры қасарысып отырып алды. Есесіне терапевт, хирург, онколог дәрігерлердің бәрінің тексеруінен өткен Бабықтың мынаған көзі жетті. Тәңірі тілеуіңді бергірлер бірінің аузына бірі түкіріп қойғандай, қалай бірін-бірі қайталаудан танбайды-ай. Бәріде жоғарыдағы Юлдашев қойған диагнозды құптап кетті. Біреуі өзге әңгіме айтпады-ау, айтпады. Осы әңгіменің шындығына жетейін деп Бабық келесі күні аудандық өкпе аурулары ауруханасына барып рентгенге түсті. Бірінші күні түсіргені шықпай қалып, рентгенолог келесі күні қайта

Қонаш Қалдыоразұлы

түсірді.

Осы аурухананың бас дәрігері болып істейтін Юлдашевтың ендігі сайрауы өзгеше шықты. Бұдан екі-үш күн бұрынғыдай емес дәрігердің өзгеріп сала бергенін байқады Бабық.

-Маған шындығын, нақтысын айтыңыз,- деді Бабық дәрігерге тура қарап.- Қандай ауру болса да жасырмағаныңызды қалаймын.

-Түсініңкіремей тұрмын, -деді дәрігер өзі қипақтаған күй кешіп.- Бұрын өкпең ауырған сыңайлы. Содан қалған қалдық та болуы мүмкін. Өзгеше де болуы мүмкін...

- Сонда не, жасырмаңыз... айтыңыз,- деп қоймады Бабық.

- Асылы, осы сіз облыстық өкпе аурулары ауруханасына барып қайтқаныңыз жөн-ау. Онда құрал-жабдықтар біздегідей емес қой. Біздегіні көріп отырсыз ғой, баяғыдан келе жатқан ескі-құсқы, көбі сапасыз боп қалды. Көбі өндірістен шығып қалған, тетігі, қажет құралы таптырмайтын жабдықтар,- деп енді дәрігер шындығын айтты.

- Бұлай деп шынықты айтқаныңа да рахмет, Юлдашев,- деді Бабық. Ал онда жолдамаңды жаз.- Жолдамасын алған Бабық аудандық өкпе аурулары ауруханасының білгір деген дәрігері Юлдашевқа да көңілі толмай, жедеғабыл қош айтысты да көшеге шықты.

Қолқасы ысылдап, өкпесі алқынып, көз көрім жерге әрең жетуге айналған Бабық, сәл жүрсе болды малшынып терлеп кетеді, азапқа түседі. Әлсіздік бой алып барады. "Экинококовая киста"- Бабықтың пайымдануынша жалқаяқ құрт. Дәрігерлердің долбары бойынша тез операция жасалмаса болмайды, күн сайын ұлғайып, денені жайлап кетеді. Жалқаяқ құрт күн сайын өседі, өнеді, көбейеді. Өкпені мүжіп құртады. Енді кідірсе- тірлігің тәмәм, өмір сәулесі өшіп, өлімге бет түзегенің деп біле бер. Қай дәрігердің де дендеп айтқаны осы болды. Бабық бәрінің лебінен соны ұғып, соны есте тұтты...

Көшеге шыққан Бабықтың көңіліне ой келді.

- Қазір еңбек демалысында дейді, осы дәрігер боп көп жыл істеген нағашым Алғысбаев Асхатқа неге соқпаймын, кеңес алайын, снимкілерімді көрсетейін,- деп көңіліне түйген Бабық біреудің көлігіне ілесіп көл жағасындағы нағашысының ауылына бет алды. Бұны кеше келіншегі де айтқан Бабықтың.

- Әй, кейде, әйелдің де айтқанын тыңдаған жөн-ау. Жасың алпыстан асқанда неғылған эхинокок. Ол сенде болса маған жұқпай ма,- деп безілдегенді.

Көп ұзамай көл жағасындағы көрікті үйдің кең ауласына кіргенде Бабықтың алдынан бұрынғы дәрігер Алғысбаевтың өзі шықты. Көптен

Өмір иірімдері

көріспеген екеуі айқара құшақтасып амандасты. Әп дегеннен Бабық әзілге басты.

- Зейнеткерді ұстау оңай емес екен. Осымен үшінші рет келіп тұрмын,- деді Бабық өтірікті қоса, әзілін араластыра сөйлеп,- аулаңнан әлденелерді алып кетсе де білер емес үйіндегілер...

- Е, сен секілді жаман жиен келетін еді деп күтіп отырайын ба, ауладағыны күшің жетсе алып кет, сенен қалғаны да жарайды,- деді Асхат Алғысбаев та күле сөйлеп, жиенін қуана қарсы алып. - Жұмыс-жұмыс деп қол тимеді, енді зейнеткерміз. Бұрынғы кездерде алмаған, құшаққа ала алмаған қыз-келіншектеріміз бар, реті келсе соларға барамыз... Енді не дейсің?

- Өзің қырансың ғой, нағашы-ау. Қанатың қайрылмаған, топшың кетілмеген бе, қалай өзі. Ал Балжан жеңгемді қалай, көңілін қалдырмай жүрмісің. Әуелі соны айтшы,- деп Бабық тағы да еркелей күлді.

- Ә, жеңгең бе, жөні бөлек жан ғой. Оның көңілін қалдыруға бола ма, сірә да, - деген Асхат ағаштар арасындағы күн қағарлы орынға бастады.

- Әуелі солай десеңші, нағашыке, - деді де Бабық Асхатқа келген шаруасын айтты. Кімнен не естіді, қандай жағдай болды, бірін де жасырмады. Асхат нағашысының алдына бар пленканы жайып салды Бабық..

Асхат асықпады. Пленкаларды мұқият қарады, жазбаларды зер сала, зейін қоя оқып шықты. Бабық үндемей отырды.

-Ештеңеден де қорықпа. Өкпенің жайы бәз баяғы өзім емдегендей, еш өзгеріс жоқ, байқалмайды. Мезгілінде демал, қуатты тағамды мол іш, ағарғанды жиі пайдалан,- деді Асхат барлық жазбалар мен пленкаларды Бабыққа қайтып беріп жатып- "Ни пуха, ни пера".

-Ал дәрігер Юлдашев Атырауға барып тексеріліп кел дейді. Оны қайтем,- деді Бабық бәсең үнмен.

- Әй, өзің ауруды мойындап қалғандайсың ғой. Өкпең таза, ешқандай эхинококте, киста да жоқ, білдің бе? Алда-жалда тексеріліп кел десе бар, анық-қанығын білгенің өзіңе жақсы. Ал басқа не айтасың? Оданда үйге кір, шай ішіп отырып, өткен-кеткенді әңгіме етелік,- деп Асхат орнынан тұрды.

- Рахмет, нағашы,- деп Бабық қош айтысты.

Көшеге шыққан Бабық көп ойланды. Енді не істеймін, деп басы қатты. Бір дәрігер олай, бір дәрігер былай дейді. Ал Асхат Алғысбаев айтуының жөні бар сияқты. Өйткені, осыдан жиырма алты жыл бұрын Бабықтың, сол дәрігердің қарамағында үш ай емделгені бар. Суланған өкпесін әбден құрғатып шығарды Асхат өзінің жеке емімен. Онда Асхат Алғысбаев өкпе

Жонаш Қалдыоразұлы

аурулары ауруханасының білдей бас дәрігері-тін. Рас, көпшілік аурухананың атынан қорқатын. Бірақ Бабық одан қорықпады. Дәрігердің ұйғарымы бойынша толық емделіп шыққанша жатты.

- Енді бізге келетін болмайсың. Ешқашан өкпең ауырмайтын болады,- деген сонда Асхат Алғысбаев ағалық ақылын айтып шығарып салып тұрып.- Бүгіннен бастап біздің есепте жоқсың.

- Аузыңа май, ағасы, айтқаныңыз келсін,- деген Бабық дәрігер ағасының жақсы лебізіне жаны сүйсініп.- Расында да ол содан кейін өкпесінің сыр бергенін сезген де, білген де жоқ. Ал биыл, аяқ астынан не болғаны? Ненің жабысқаны сонда?

...Әлбетте, облыстың аты облыс қой, деп ой түйген Бабық барып қайтуды көңіліне түйіп, үйге оралды.

-Нағашың не айтты,- деді келіншегі Бабықтың бір түрлі бет әлпетіне шошына қарап. -Ол кісі біледі ғой...

Бабық нағашысы зейнеткер- дәрігер Асхат екеуі арасындағы әңгімені әйелінен жасырмады.

- Әне, айттым ғой, ол кісі біледі,- деп, біледі. Сенде ешқандай ауру жоқ. Ал облыс орталығына барып қаралып кел десе жөн шығар. Тексерілу керек болар.- Әйелі де осылай уәж айтқасын Бабық барып қайтуды ойластырды. Ойы онға, санасы санға бөлінген Бабық келесі күні-ақ қасына келіншегін ертіп, көңілсіздеу күйде Атырауға бет алды.

- Еңсеңді көтеріп отыр, бұға бер ме, азамат емеспісің,- деп қайрай түскен келіншегі Бабыққа автобус үстінде тығыла түсті.

- Облыстық өкпе аурулары ауруханасы Атыраудан әрірек Қара-өзек деген жерде. Бабық бар демімен аурухана ауласына жетіп, қойылған отырғыштардың бірінде демалып біраз отырды. Көптен соң барып ішке бет алды.

- Болмады, бәйбіше, болмады,- деді Бабық деміге тіл қатып әйеліне. Аудандық өкпе аурулары ауруханасынан әкелген жолдамаң қисық, деп қайырып жіберді. Салы суға кетіп далаға шыққан Бабық күркілдеп жөтеліп те қояды. Әйелі бұлқан-талқан боп ашуланды.

- Әй, отағасы-ау, ақша бермедің бе. Түлкідей жылмандап бар шаруанды өзі-ақ бітірмес пе,- деді күйіп-піскен әйелі Бабыққа алая қарап.- жазған-ау жаныңнан неңді аяп жүрсің.

- Расында да осы әйелімнің әдісі мен әңгімесі жөн-ау, - деп ойлады іштей Бабық. Шындығында әйел дегенің жөн тапқыш, батыл ғой.

-Сенікі де жөн шығар, бәйбіше. Бірақ араға күн салып келелік, әйтпесе әлгінде ештеңе демей, енді ақша берем деп қайта барғаным жөн болмас, - деді Бабық. Әйелі оған да келісті.

Өмір иірімдері

...Араға екі күн салып облыстық өкпе аурулары ауруханасына тағы да ат басын тіреген Бабық бас дәрігердің орынбасарының кабинетін жаттап алған, салып ұрып кіріп барды.

- Бауырым, мен тағы келдім. Ауылға бара алмадым. Рентгеніңізге түсіртіңіз-дағы еңбегіңізді алыңыз, борышкер болып қалмаймын,- деді Бабық күркілдей жөтеле тұрып.

Бұның қолындағы жазбаларды, пленканы қолына алған дәрігер қарағандай ыңғайда біраз отырды. Сосын көп сөзге келмей әлдекіммен телефон арқылы хабарласты. Сәлден соң ақ борықтай бір келіншек кеп Бабықты балаша жетелеп, ертіп кетті. Апарып, ол рентгенге түсірушіге табыс етті Бабықты. Рентгенші келіншек Бабықты ол жағынан бір, бұ жағынан бір түсіріп, біраз әуреледі.

-Киіне беріңіз,- деді рентгенолог әйел суретті шығарып жатып. Көп ұзамай пленканы әлгі дәрігерге алып келді. Олай қарап, былай қарап дәрігер дәйекті пікір айта алмады. Бар айтқаны: дұрыс, эхинококковая киста, операция жасамаса болмайды, деді. Аудан дәрігерлерінің қойған диагнозы дұрыс. "Қарға қарғаның көзін шұқымайды" деген осы екен-ау, деп іштей ойлаған Бабық жаңа пленкамен бірге қағаздарын жинап алды. Ал дәрігер болса төмен қарап отырып, Бабық берген көкала қағаздарды қалтасына басып жатты...

- Облысың осы болса күйсегеніңе болайын,- деп Бабық аурухана ауласынан көңілі құлазып, жүзі жабырқап шықса керек. Оның өңі өзгергенін көрген келіншегі шошып кетті.

- Әй, не болды, таныштық па, - деді келіншегі қасына келер келместе.

- Бәрінің де күйсеуі бір, - деп дүңк еткізді Бабық.- Ауылдағыларданда жаман. Оның үстіне денсаулық жылында әр дәрігерге сүмеңдеп ақша беріп, жалынып, жалпайып қаралу қайбір жақсылықтың белгісі дейсің...

- Қой, түңілме. Жақсы адамдарда бар шығар, кезігер әлі. Тірлігіңнің дәмі, өміріңнің өнегесі осылай болса қайтерсің,- деп келіншегі жанын жұбатып, Бабықты сабасына түсірді, көңілін демдеді.- Қазір бәрі ақша емес пе? Ақша болса барсың да, жоқ болса керексізсің. Заманың солай боп, тап келдің, қайтесің. Кешегі өткен Кеңес дәуірінде қай дәрігерге ақша беріп қаралып ең... Ешқайсысына... қайта өздері ел жағалап жүріп сырқаттарды іздеп табатын, емдейтін. Қазір сондай дәрігерді тауып көр. Бір ғана нағашың Асхат ағаны ал. Сені және сен сияқтылардың қаншасын жанын салып емдеді. Елті емімен қоса әдемі әңгімелері қандай еді. Немесе, анау Таисия апай, Жәкен ағайлар қандай адал жандар еді... Менің пәлсәпам осы: Енді еріп емес беріп жағасың...

- Оның рас-ау. Айтуыңның бәрі жөн, бәрі дұрыс-ау, бәйбіше. Мен

Қонаш Қалдыоразұлы

күрт өзгеріп сала берген қоғамға, құбылысқа, адамдарға өзімде таңмын,- деді Бабықта көкірегі сырылдай келіншегінің қасына отырып, әңгімесін жалғастыра.- Зіңгіттей зиялы жанның ақшасының құлы болып, қарапайымдылық пен қайырымдылық, имандылық пен ибаны, ізгілік пен ізетті, адамдық пен адалдықты, адамгершілік пен азаматтықтан адасқан адамды адал деу қиынның қиыны болар деп ойлаймын. Бәлкім, әлі де иманды жолдас еткен жақсылар бар да шығар...

* * *

....Арада апталар, айлар өте берді. Зымыраған жаз айлары да ортасынан ауып барады. Тамыз айы да тақау. Облыс орталығында тұратын жиен қыздарына хабарласқан Бабық өзіне қажетті дәрігердің бар-жоғын, сұрап, білді.

- Бар, келе берсін деп жатыр,- деді қыздары.

... Бабық тағы да келіншегін ертіп облысқа бет алды.

Сонымен...

Бірінші тарау

Арпалыстың басы

Қашаңда тағдыр қатал, тағдыр қатал,

Әрдайым қабыл болсын анам батаң.

Тәуекел түбі қайық өтер ме екем,

Қорғай жат, рухыңмен дана атам.

Иә, осылай ой түйіп, көңілін орнықтарған Бабық жұмыстан шығысымен көп кідірмей келіншегі мен кіші ұлын қосшылыққа алып, Құлсары қаласынан шыға берді. Бет алыстары теріскей шығыс. Оның үстіне күн бүгін жұма болатын. Алыс та ажалмен арпалысты жолға аттанарда Жайлаубай төбеде жатқан жан анасы Бұлдырықтың басына соғып, мінәжат қылып қайтуды мақсат еткен Бабық бір түрлі терең ойда келе жатты. Желдей ескен жеңіл көліктің де жүрісі жанын жадыратып, көңілін көтере алмады. Әп-сәтте олар қауымға жетіп, ана басында тәу етіп отырды.

- Ұлыңды демей де жебей жат, ене, - деді Бабықтың келіншегі. Бірақ биік төбе басында мелшиген молаларда жатқан анасы Бұлдырық та, басқасы да мізбақпай Бабыққа да, басқаға да тіл қатар болмады.

Бабық орнынан тұрып төңірекке зер салды. Ұзақ қарады. Шаңырағын қимай тұрған ұзатылатын қыз сыңайлы сезілді көңілге. Шығыс жақтан Қарағай елді мекенінің ауылы ағараңдап көзге шалынды. Бұл мекенге

Өмір иірімдері

соңғы жылдарда талас көп. Аудан мен қала, ауыл дөкейлері осы араға қоныстануды арман етіп, жерді алып қалуға жанталаса жандарын салып, арпалысуда. Біреуге жан-қайғы, біреуге мал қайғы, деген осы. Көңілге қонақтаған көз жетер жердегі тіршілік өмір көрінісін елестетеді. Мал баққан, қайырмалап жайып жүрген малшылар дала өмірінің көрінісіндей, киелі иесіндей сезіледі. Ал асфальт жолмен заулаған машиналар легі де мол. Ерсілі-қарсылы шұбырған әртүрлі автокөліктерге есеп жоқ.. Бұ да болса халықтың әл-аухатының, жағдайының өскендігін айғақтайтын ақиқат.

Әні, батыс-теріскейге көз жіберген Бабықтың көзіне Дүйсеке қауымы шалынды. Он тоғызыншы ғасырда бой көтеріп, білім таратқан Хазірет еңбегімен салынған Дүйсеке мешіті Кеңес дәуірі кезеңінде келеңсіздікке тап болып, быт-шыты шыққан-ды. Еліміз егемендікке қол жеткізген соң ғана ол мешітті Мүсекең сын-ды аптал азаматтар жөндеуді жедел қолға алып, қалпына келтіруге көп күш жұмсады. Ақыры ол жұртшылық сүйсіне көретін тарихи орын боп шықты. Бүгінде жөнделіп, қалпына келген алты күмбезді мешіттің зәулім бедері мен бейнесі сонадайдан көрініп, көз тартады. Онда қаншама асыл ағалар мен апалар, ардақты жандар жатыр. Осының бәрін көңіл сүзгісінен өткізген Бабық бір сәт теріскейге назар салды. Арнасы ағараңдап Жем өзені ағып жатыр. Өзен бойы қайнаған тірлік, біріне-бірі жалғасқан ауылдар, өмір жалғасы көрініс береді.

Ал құбыла бетте кең көсіліп Құлсары қаласы жатыр. Одан беріректе Орта Азия Орталық газ құбыры желісінің Құлсары газ өткізу стансасы. Көкпен тірескен тұрбалардан шыққан көгілдір-сарғыш түтін көк жүзінде көлбей созылып, қала үстін жауып жатыр. Әуелдегі стансаны қаладан аулақтау салу жөніндегі халық пікірі қолдау таппады. Енді залалды, зиянды түтін зары мен қасіретін қала тұрғындары тартудай-ақ тартып келеді.

Жайлаубай төбе қорымның төңірегі сай-салалы, жыра-жықпалды боп келеді. Терең сайлар мен арналы өзекшелерде жоқ емес. Бұдан көп жылдар бұрын, яғни жиырмамыншы ғасырдың отызыншы-елуінші жылдары аралығында, соғыстан бұрын және соғыс кезінде ел болып осы араға жаппай егін салып, тарыдан мол өнім алған ел аман қалған. Бабықтың қарап, іздеп тұрғаны да қайран анасының осы арада қалған ізі. Ескірген, көнерген атыз, жаптардың сұлбасы әлі жатыр. Бәлкім сол атыздарды ашып, жаптарды жөндеген де менің аналарым болар деген Бабықтың көз алды тұманданып кетті. Бәлкім, анасына деген сағынышы жанын толқытқан да болар. Иә, сол жылдарда, соғысқа кеткен ерін жоқтатпай, Бабықтың

Жонаш Қалдыоразұлы

Бұлдырық анасы да бір кісідей еңбек еткен. Салығын жетектеп, Бабығын арқалап жүріп егін өсірген. Таң білінбей егіндікке аттанып әйелдер әбден көз байланғанша жұмыста боп, бір оралатын, деген анада бір жерлесі Бабыққа анасы жайлы әңгіме айта тұрып. Сөйтіп жүргенде Бұлдырық оқыстан өмірден өтті. Өтініші бойынша осы Жайлаубай төбе қорымына қойылды. Өзінен бұрын кеткен перзенттерінің қасына жатты аяулы ана. Содан бері алпыс жыл артта қалды. Осы жылдарда әлемде талай өзгеріс болды. Ел басынан талай жайлар өтті. Адамзат баласы сан қилы оқиғаларға душар боп, жамандықты жақсылық жеңіп, үстемдік етуде. Зымыраған уақытта тоқтау болса не дейсің? Анасынан сәби шағында, әкеден соғыста айырылған Бабықта бүгінде алпыстан асып барады. Бір шаңырақтың ғана емес, үлкен бір ауылдың ақсақалына айналды.

-Жан анам, жалғыз ұлыңды демеп те жебеп жатқын, аруағыңмен қолдай көр,- деп тілек етті Бабық. Анасы басындағы қойылған белгіні құшып, тәжім етті. Көңілі босады ма, көзіне үйірілген жасты көрсетпейін деп теріс айналды. Жүрегі елжіреген Бабық қызығын көрмеген, тірліктен бақиға ерте кеткен кейуана анасын шын сағынып келіп еді. Қойны суық қара жер оны өз құшағына алып, Бабықтан ажыратқалы қашан. Өзегі сағыныштан өртенген Бабықтың көмейіне өксік тығылды. Жусан басқан көк жасыл дала өзінше құлпырып, тылсым тыныштық құшағында сұлық жатыр. Төбеден айналып шағалалар мен бір топ бозторғайлар ұшып өтті. Бәрі де Бабыққа жол болсын айтатындай. Жаз аспаны мөлдіреп тұр. Бір шөкім бұлт көрінсейші. Төңіректі сағым құрсап, сиқырлы сәнге бөлегендей сезіледі. Көк зеңгір аспан неткен биік едің? Биіктігіңді Бабық бүгін көріп, бүгін ұққандай. Созсаң қолың жетпейтін жеті қат аспан әлемінің де, жеті қабат Жер-Ананың да құнықтырған құпия сырына жетіп болған әлі ешкім жоқ. Көк тәңірісі Күнінен нәр алған Жер-Ананың қуаты мен келбеті жыл сайын артып, барша адамзатқа несібе мен ырыс беріп келе жатқанына не жетеді. Адамды да, малды да аш қылмай, ашты жалаңаш қылмай келе жатқан осынау көсіліп жатқан ұлан дала, Жер-Ана емес пе?! Сол даңғайыр дала төсінде, төбе басында елеусіз боп, ескерілмей қалған анасы Бұлдырықтың басына алпыс жыл бойы мола салынбай келе жатқаны Бабықтың жанын жеп, еңсесін езді. Бұдан жеті жыл бұрын ғана басына мәр-мәр тастан белгі қойған. Езіліп тұрып, елжірей тұрып соны сипады. Мәрмәр тасқа жазылған бір шумақ өлеңді өзегін өртеген өкініш отына күйе тұрып оқығандай еді. Ертеректе көп іздеді ана бейітін. Бірақ көрсеткен жан болмады. Әйтеуір бір азамат үйде отырып осы Жайлаубай төбеде жатқанын, жерленген жер белгісін нұсқады. Оған да рахмет. Содан бір шумақ өлең жазып, Бабық белгі тас дайындатып, қойды.

27050-12-1

Өмір иірімдері

Еседі беттен нұр самал,
Сағыныш әнін салғызған.

Ескерткіш ана бұл саған,
Артыңда қалған жалғыздан.

Таяуда Бабық Атырауға операцияға жүрмек. Сонда жаман айтпай жақсы жоқ, әлде қалай жағдай бола қалса... Әзиз анасы моласыз қала берер ме екен? Бабықты ойландырғанда осы жағдай еді. "Мендей ақылсыз туған балаңды кешіре көр, жан ана" деп іштей тілек тілеген Бабық егіліп кетті ме, көзінен жылт моншақтар үзіліп, жерге тамып жатты. Бір жақсысы, бұл кезде келіншегі мен баласы көлікке қарай кеткен-ді.

Келесі күні- сенбі, демалыс күндерінің бірі еді. Бабықтың үйіне келіп кетушілер қарасы кешке дейін азаймады. Құдалары, көрші-көлемдері, жекжаттары бірінен-соң бірі келіп, ақ тілектерін паш етіп, жол болсын айтысты. Әсіресе, келіншегімен екеуіне ортақ апалары Зағираның ықыласы бөлек. Бабықты бауырына басып, бетінен сүйіп, апалық қасиетін таныта білді. Құдды екеуінің анасы іспетті Зағира, қалтасынан бірдеңе алып Бабыққа берген болады. Зейнетақысынан жырып беріп жүрген азғантай ақшасы екен. Бабық бәріне риза. Қашандағы қалыпты көңілімен бәріне рахмет деумен жүр.

Ә... айта кету керек, сәрсенбіде Бабық келіншегімен екеуі Дияр қорымында жатқан ата-анасы басына, бейсенбіде Бақашы қорымында жатқан ағалары мен інілерінің, бір топ аналарының басына барып қайтысты. Бастарына мизамдарын байлап, мінәжат етісті. Рухтарыңмен желеп- жебеп жатқайсыңдар деп тілек тілесті.

Жексенбі күні ерте тұрған Бабық Құлсарыдай қаласына, өзі тұратын, өмір сүріп келе жатқан үйіне ұзақ-ұзақ қарап, көңіліне орнықтырды. Енді көрем бе, жоқ па, дегендей де сыңайы бар. Қобалжыған көңілін баспақ боп, салқын суға шомылды. Көп ұзамай Атырауға бет алды. Облыс орталығына жеткен Бабықтар жиен қызының үйіне жетіп, көлік басын ірікті. Ал келесі күні жиен қыздары ертіп апарып Бабықты облыстық онкологиялық диспансерінің цитолог дәрігері Мәрзия Баққалиқызы Өміровамен таныстырды.

-Мен ауру адаммын. Киста (өкпе мен қолқа сырты еті өскен) деген диагноз белгіленді. Бұдан бір айдай бұрын келіп, қаралып кеткенмін. Сонда қаралған дәрігер дереу операция жасалу керек деген-ді. Сол бойынша бүгін келіп тұрған бетім,- деді Бабық.

Мәрзия Бабықты ертіп бас дәрігер Құсанов Бекшембайға апарды. Бас дәрігер сұңғақ бойлы, толық денелі келген, сары өңділеу сымбатты да сындарлы жігіт екен. Пайым-парасаты жоғары екені сәлемдескеннен-ақ

Жонаш Қалдыоразұлы

айқын аңғарылып тұр. Азамат жігіт, деп әлгінде Мәрзия сырттай мақтаған, жақсы маман, білгір дәрігер деп және қосып қойған-ды. Бекшембай Бабықтың пленкаларын мұқият қарап, жазылған жазбаларды зейін қоя, зер сала оқи отырып, кейбір түсірілген пленкалардың сапасыздығына тоқталды.

-Мына кісіні дәрігер Лореттаға апарыңыз, R- скопияға қолқасын түсірсін,- деді Бекшембай Бабықты Мәрзияға мұқият тапсырып.

-Жарайды,- деді Мәрзия Бабыққа жүріңіз дегендей белгі беріп-Жолыңыз болады екен, бас дәрігер бұлай ешкімге шұғыл кіріспейтін еді.

-Айтқаныңыз келсін, қарындасым,- деді Бабық риза көңілінен. Екеуі жоғары қабаттағы бір кабинетте отыратын дәрігер Ким Лоретта Алексейқызына келді.

Лоретта Алексейқызы бұл диспансерде көптен істейтін, білікті, маман-дәрігер. Кішкентай келген, тез-тез жүретін, кәдімге корейліктерге тән акцентпен сөйлейтін, бірақ мінезі салмақты, ұстамды, ұлағатты жас келіншек көрінді. Мейірбикесіне қажетті құралдарды әзірлеуді тапсырды. Толықша, сары өңді келген мейірбике Жеміс жүріс-тұрысы көңілге қонымды, келісті адам көрінді Бабыққа. Әп-сәтте дәрігердің әзірле дегенін әзір етіп үлгерді. Екеуі Бабықты әуелі бронхоскопияға түсірді. Сосын шприцпен Бабықтың тамағына әлденені шашып жіберді. Бабықтың тамағы жансызданып жүре берді. Іле әлде бір аппаратқа жалғанған шлангінің ұшында жарығы, үшкір темірі бар құралды Бабықтың кеңсірігіне кеулеп ендіріп, шыр айналдырып, тыныс жолынан проба алды. Тұмсықтың арғы жағынан әлде нелерді сорып банкіге ағыза бастады. Үшкір құрал кеңсірігіне енген сайын Бабықтың жаны көзіне көрініп, жағдайсыз жайға тап болды.

-Шыдағаныңыз жөн,- деді Лоретта Алексейқызы.- Пробалар дұрыс алынса аурудың түрі тез айқындалады.

Бабықтың сөйлеуге дәрмені жоқ, барынша шыдап отыр. Әйтеуір бұл жұмыста жарты сағат көлемінде аяқталды-ау. Есеңгіреп қалғандай Бабық тағы да Мәрзияға ере берді. Екеуі тағы да бас дәрігер Құсанов Бекшембайға беттеп келе жатты.

-Дәрігеріміз, бас дәрігерді айтам, өте білімді білікті, білгір, тәжірибелі де тәлімді, адамдығы да, азаматтығы да жоғары маман,- деді Мәрзия кеудесін ризашылық кернеп, жолай әңгімесін әрі қарай жалғастыра түсіп. Ол келгелі бұнда тәртіп те орнады, емдеу-сауықтыру жұмыстары да жүйелі жолға қойылып, жақсара түсті. Операциялардың қай түрі де сәтті өтіп, емдеушілер бек риза.

-Кеудеңіздегі ісік залалды емес, қорықпаңыз. Бірақ бір аптадан соң

Өмір иірімдері

операция жасалу үшін осы онкологиялық диспансердің хирургия бөліміне келіп жатасыз,- деді бас дәрігер Бабықты тыныштандыра, әңгімесін аяқтай келе.- Әлбетте келер қарсаңда міндетті түрде хабарласып алыңыз. Әйтпесе, әлде қалай жағдай болмай қалады, ең ақыры орын даярланбай қалуы мүмкін.

-Жақсы, бауырым. Өзіңізде үміт. Мәрзия сізді ерекше мақтады. Ешқайда бармаймын да, ешкімге мойын да бұрмаймын, тіке өзіңе келермін, інім,- деді Бабық өзімсіне сөйлеп. Ризашылығын білдірген Бабық дәрігердің дәу қолын алып, қош айтысты.

Бір аптада болса да елде, еңбек ұжымында, балаларым ортасында болайын деген ниет билеген Бабық көтеріңкі көңіл күйде ауылға оралды. Есіне нағашысы зейнеткер-дәрігер Асхаттың айтқаны оралды. Ол: егер сауығамын, жазыламын, десең дәрігермен бір жақ бол, оның үстіне дәрігер өзінің әдемі әңгімесімен де емдей білетінін естен шығар ма, деген-ді.

Өмірдің өз заңы бар. Ол сенің кейде дегеніңе көне қоймайды. Бір аптадан соң Бабық облыстық онкологиялық диспансер дәрігері Мәрзияға хабарласқанда бас дәрігердің еңбек демалысына кеткенін, бұратала тамыз айының ортасы ауа келетінін білді.

-Қап, әттеген-ай, енді қайттім, не істеймін, деп қобалжыған Бабықтың ойына түрлі ой келді.- Тура бір айдай күту керек. Әлде осы кезеңде менің шаруам бітеді ме? Соны біліп, мені алдарқатып бас дәрігер Бекшембай демалысына шығып кеткені ме? Алдарқатқаны не болғаны? Амал не, аспанға ұш,, жерге түс, Бабыққа қайткенде де кідіруге тура келді. Бабыққа тағы бір ой келді. Әй, осы сонда жиенімнің қайынағасы, құда- хирург Дауылжан деген бар дейді ғой, соған хабарлассам қайтеді? Ақырында шыдай алмаған Бабық сол Дауылжанға хабарласып тынды. Бір-бірін көрмесе де Дауылжан Бабыққа барынша дұрыс жауап беріп, көңілін тынышталдырды.

-Ағасы, облыстық ауруханада Сіздің сырқатыңызға орай жетік маман жолдас, жігіт бар еді, сол Мәскеуде оқуда, тамыз айының басында келеді, хабар өзімнен болар,- деді Дауылжан. Бабықтың көңілі көтеріліп, жаны риза күй кешті.

-Рахмет, бауырым. Алла разы болсын, күтем,- деп телефон тұтқасын орнына қойған Бабық сырттай болса да көрмеген дәрігер Дауылжанның кісілік қылығына, адамгершілігі мен адамдығына аса риза болды. Осындай жаны таза, жүрегі жайсаң мамандар көп болса ғой. Сырқат адамдардың өзі көңілді күй кешіп, қуанышқа бөленер еді-ау. Әлі емдерін алып, операциядан өтпесе де облыстық онкологиялық диспансер басшылары мен дәрігер- мамандарына жаны сүйсінген Бабықтың көңілі көкке

Жонаш Қалдыоразұлы

өрлегендей көтеріле түсті.

Тамыз айы басталысымен Бабықтан маза кетті. Оның үстіне ешқандай ем алмағанына орай сырқаты күн сайын сыр бере бастады. Күн өткен сайын күшейе түсетін сыңайлы. Жексенбі күні Атырауды бетке алып тағы жолға шыққан Бабық жол бойы үнемі ой үстінде, өзімен-өзі отырды. Кештетіп Атырауға құлаған Бабықтар жиен қызының үйінің босағасынан аттап бір тыныс алды.

-Неге тұнжырып, ұнжырғаңды түсіресің, Мәрзиямен сөйлесіп ем, залалды ісік емес дегенді айтты,- деді жиен қызы шай үстінде Бабық нағашысына.- Әлі жас жігіттей көрінесің, көңіліңе әр немені оралта берген оңды болмас... Еңсенді көтеріп, әзілді төгілтіп отырсаңшы.

-Соны айтам-ау,- деп қоштай жөнелді Бабықтың келіншегі де, ө мен әу, бастан айтып келем сенде ісік жоқ деп. Ісік болса ұйықтата ма? Оның үстіне тамақты да жаман ішпейді. Тек қана кеудесінде сырыл бар, тез шаршап, ентігіп қалады. Ол ештеңе емес, емделсең кетеді деймін, емделмейді.

-Қалай емделесің. Әр дәрігер әртүрлі пікір айтады, әртүрлі диагноз қояды. Әрқайсысының емін ала берсек неміз қалады. Одан да бір жағына шықсын, сосын емделуге болар,- деді Бабық бәріңе бір жауап дегендей.

-Иә, дәрінің бәрін ала беру жөн емес. Бір жерге пайда болғанмен екінші жерге залал. Ол түсінікті,- деді жиен қыздары.- Бірақ антибиотиктерді алмасқа тағы болмайды...

Ертеңіне облыстық онкологиялық диспансерге аяқ басқан Бабық дәрігер-хирург Дауылжан Сәтжанбаевті бірден тапты. Дауылжан үстіне киген желеңі өзіне жарасқан, орта бойлы, әдеміше келген, толық денелі, сары өңді жігіт көрінді. Жас шамасы отыз бестерде болса керек. Адам жатырқамайтын ақ көңіл жігіт екені көрінді. Бабық бірден сөйлесіп, күнде көріп жүрген жандардай сезінді бірін-бірі. Дауылжан 1985 жылы "Қара алтынның" байырғы орталықтарының бірі Қосшағыл кентінде орта мектеп бітіріп, өмірге жолдама алыпты. Кәмелеттік аттестатпен мұнайшы болуға бел буыпты. Мұнай өндіру цехына орналасып, жерасты жабдықтарын жөндеу бригадасында жөндеуші болған. Бұл аса ауыр жұмыс түрі. Оған жігіттің жігіті ғана шыдайды. Бірақ жасынан жігерлі де ұстамды боп тәрбиеленген Дауылжан шыдай біліп, шыңдалып, аз мезгілде қатарларынан басып озған. Көп ұзамай, келесі көктемде әскери қызметін өтеуге аттанып, абырой арқалап қайтқан. Әскерден оралысымен өзгелердей қыдырып жүріп алмай, оқуға баруға талаптанған. Жатпай-тұрмай әзірленіп, теміржол институтына түскен.

Өмір шірімдері

-Оқи беруге де болатын еді, бірақ көңілі түскір дәрігер болуды қалады да тұрды дер еді, ол әңгіме орайында.- Ақыры теміржол институтын ұнатпадым ба, әлде ұнамады ма, тастауға тура келді. Ізденген жетер мұратқа, деген, ақыры Ақтөбе мемлекеттік дәрігерлік институтына түсіп, арманыма жол ашылды.

Иә, 1995 жылы дәрігерлік дипломмен Атырауға оралған Дауылжан облыстық ауруханада бес жыл оташы боп, істеп, біраз тәжірибе жинақтаған. Ал 2000 жылы Мәскеудің академик Петровский атындағы ғылыми-зерттеу институтының 2 жылдық курсына түсіп, міне, 2002 жылы бітіріп келген сәті екен. Осы ауруханаға шіде айының басында ғана келіпті. Келіншегі Мейрімкүл де өзімен қатар институтта да, 2 жылдық курста да бірге оқып, бітірген. Дауылжанның ілтипаты да ізетті жас екені көрініп тұр.

-Облыстық аурухананың дәрігер мамандары Сағи, Әділ сынды азаматтарымен ақылдасып, сөйлестім. Олар келіскендіктерін айтты. Алайда тағы бір басшы ағалардың алдына баратын шығарамыз,- деді Дауылжан.

Бабық Дауылжанға еріп отырып салып ұрып Сағиға, аптығып Әділге барды. Обалы не керек екеуі де барын салып пленкаларды қарағыштап, жазбаларды оқып шықты. Әділ рентгенге қайта түсу керектігін айтты. Дәрігердің жұмсауымен Бабық №13 бөлмедегі рентгенологке барды.

-Түстен кейін, сағат 3-ке кел, қолым тимей жатыр. Жұмыс бастан асуда,- деп дүңк еткізді рентгенолог жігіт. Бабық шыдап бақты. Бірақ рентгенолог шыдатпады.

- Неғып тұрсыз, айтылды ғой, барыңыз. Өзіңіздің деніңіз саламат па, тұра бересіз бе, - деді тағы да әлгі рентгенолог.

Ақша берсем бе екен? Бабық сәл-пәл ойланып қалған-ды. Әй, бірақ кет дегенде итте кетеді ғой, кет, деді-ау, маған, деп көңілі пәс болған Бабық бір аттап, екі аттап кабинеттен әрең шықты. Япырай, мына жас жігіт қандай дөрекі еді. Сыпайлықты, ізгілікті ибаны сақтаса бірденесі түсіп қалатын ба еді? Қасқағым сәтте бітетін шаруаны түстен кейінге қалдырғаны несі? Қап, әлгінде Дауылжанды ерте келмеген екенмін. Қой болмас, кетейін. Сонда қайда барам. Сағат үшке дейін уақыт өтсе болар еді!? Оданда Дауылжанға қайта барайын, болған жайды айтайын, үшке дейін қасында отырайын. Ішкі ойын осылай түйген Бабық облыстық ауруханадан шығып онкологиялық диспансерге бет алды.

-Келіп қалдыңыз ба, - деп Дауылжан Бабықты жылы шыраймен қарсы алды.

-Келіп қалдық, бірақ бітпеді, түсқайта үште кел, дейді,- деді Бабық болған жайды жасырмай.

Жонаш Қалдыоразұлы

-Оқасы жоқ. Ондай-мұндай боп тұрады, ақасы, қам жеменіз. Өзіміздегі рентгенге түсіңіз,- деп Дауылжан рентгенологке ертіп апарды.-Мына кісіні түсіріп жіберсеңіз...

- Қазір, шешіне беріңіз, ағасы... Рентгенолог Кәмила ештеңе деместен Бабықты рентгенге түсіріп берді. Арада жиырма минут өткенде пленка да әзірленіп үлгерілді.

Айналайын, адамдар, қилы-қилы шамаң бар. Қылықтарын қандай-ды, мінездерің қандай-ды. Мән бермейтін ісіне, қараулар бар ішінде. Жаныңды бірден түсінген, жақсыны жақсы кісі де. Адамдардың анайы қылығына жаны жараланып, жақсы қылығына жүрегі елжіреп риза болған Бабық тағы да облыстық ауруханаға әлгі Сағи мен Әділге бет алды. Екеуі біраз ақылдасты, шефке бару керек, деді бір-біріне. Шефі кім екен, деп іштей ойлаған Бабық қос дәрігердің соңынан ерді. Біраз жүрді, дәліздерден өтті. Бір мезгілде барып бұлар есік сыртында облыстық аурухана хирургия бөлімі бас дәрігерінің орынбасары Санат Жанжігітов деген жазуы бар кабинет алдына кеп бір тоқтаған-ды. Қос дәрігер шефтеріне кіріп кетті. Біраз кідірді. Жарты сағат шамасында Бабықты шақыртты.

-Ассалаумағалейкум,- деп қазақы салтпен сәлемдесіп Бабық ішке кіргенде-ақ ұзынша кабинеттің төріндегі үстел басында оқтау жұтқандай сіресіп отырған дүр қара бетін тыржитып, қабағын шытты. Ізет білдіріп, амандасқан Бабықтың сәлемін алмақ түгілі назар да аударған жоқ. Бірден сарыуайым әңгімеге кірісіп, сарнай жөнелді.

-Нансаңыз, бізде дәрі де, құрал-жабдық та тіпті басқасы да жоқ. Тіпті жоспарлы операцияны жасмағалы да екі айдың жүзі болды. Ауылда да, аудандарыңда да дәрігерлерің бар емес пе? Неге олар операция жасамайды. Олар, шындап келгенде, жалақаны бізден едәуір көп алады, ал операция жасауды бізге итере салады. Оңай әдісті тапқан екен, шіркіндерің. Ол қалай, сонда,- деп сызданды ол.

Бабық түйіліп, тығылып тұр. Қапелімде аузына сөзде түспегендей.

-Аурудан азып, ат арылтып алыстағы ауданнан келгенімізде бір кісіге операция жасау мүмкіндігі жоқ аурухананы көргенім осы,- деп Бабық бірден тіке тартты. -Ауылда дәрігерлер бар, бірақ олар маған операция жасай алмайды. "Маған" деген сөзге екпін түсіріп, мән бере сөйлеген Бабық дәрігерге оқты көзін қадай қарады.

-Олай деменіз, біз жөнін айтып отырмыз. Жоқ екені, жоқ. Ал ақи-тақи осында орналасамын десеңіз қайтадан толықтай анализ тапсыруыңыз керек. Жүрек, бауыр, бүйрек, қарын, өңешті тексертіп келгін. Оның бәрін және ауылдан қаратасыз. Оның үстіне қазір күн ыссы, салқын түсе келгеніңіз жөн,- деді ол ақыры, жанарын аулақ салып, сыздана түсіп.